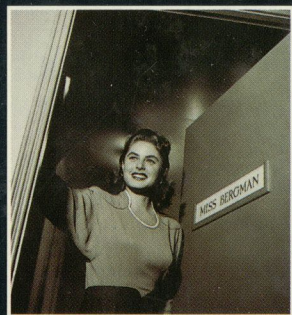
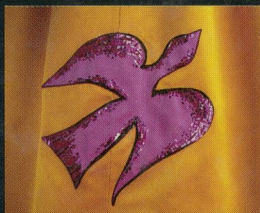
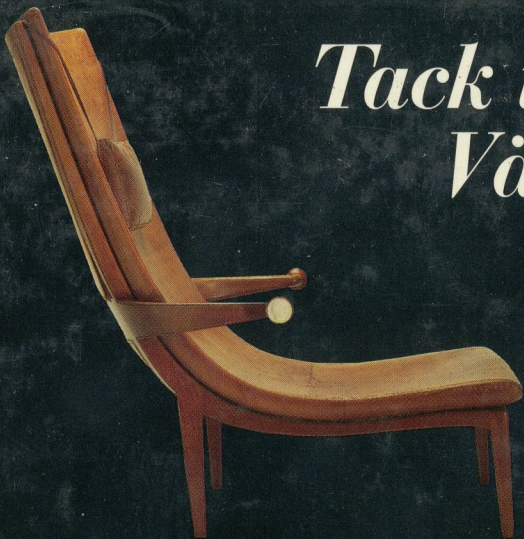

*Tack vare våra
Vänner!*

NORDISKA
MUSEET

Tack vare våra Vänner!

FATTABUREN 1994

Tack vare våra Vänner!

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK

FATABUREN 1994

FATABUREN 1994

ISBN 91 7108 356 1

ISSN 0348 971 X

Redaktör Teje Colling

Fotograf och bildredaktör Birgit Brånvall

Layout Börje Reinhold, Bohusläningens Boktryckeri AB

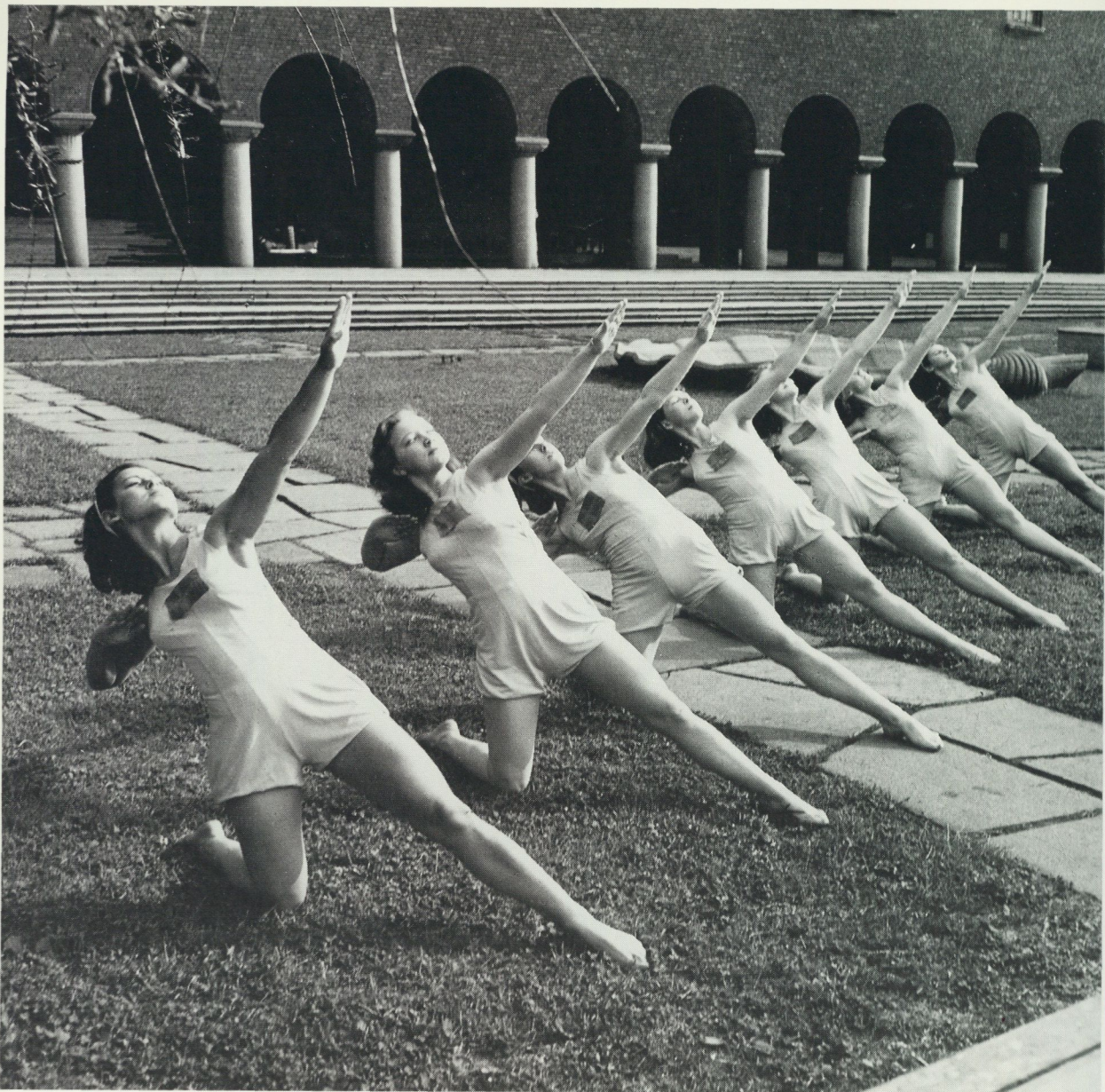
Omslag Lena Lindqvist

Teknisk redaktör Berit Nordin

Bildmaterialet tillhör Nordiska museet om inte annat anges. I de fall fotografens namn inte uppges är denne okänd.

Summaries translated into English by Skans Victoria Airey

Tryckt hos Bohusläningens Boktryckeri AB, Uddevalla 1993

Sofiaflickorna, som under Maja Carlquists ledning hade stor betydelse för den kvinnliga gymnastikens utveckling. Gruppen gjorde många utländska turnéer, bl a till USA. Foto från början av 1940-talet.

EN TIDSEPOK I BILD

FOTO KW GULLERS

Eva Dahlman

I bildtidningen Se:s julnummer 1941 skriver Carl-Adam Nycop i texten till ett stort bildreportage:

Vita moln över en blå himmel, barrskogsrika stränder, lugna klara vatten, som speglar naturens nordiska tyngd. På en soldränkt klippta sitter en ung, blond kvinna i blus, långbyxor och gummistövlar. Ekan flyter lätt på vattnet vid bron. Allt andas ro och stillhet. Färgerna är mjuka, ja nästan diskreta. Vinden har blekts ut och fåglarna har tystnat. Den unga kvinnan ser sig omkring och tänker: "Detta är typiskt svenskt".

Bildreportaget hette Svenska Bilder och fotografen var KW Gullers.

I hans fotografier ryms mycket av det vi och vår omvärld upplever som typiskt svenskt och ingen annan har heller givit ut så många böcker med rubriken "Sverige" och "svenskt" som han. Titlar som "Made in Sweden", "Gullers Sverige," "Sverige vårt land", "A touch of Sweden".

Gullers bilder är välkända för de flesta medelålders och äldre svenskar. Motiven hämtade han från arbetsliv och familjeliv, från staden såväl som från landet. Likaså bilderna från beredskapsåren – ett Sverige i skuggan av kriget med avspärning, ransoning, transiteringståg, flyktingar och soldater.

Men han har också skildrat ett svunnet Stockholm med få bilar men med spårvagnar, cyklister och fotgängare. Ett Stockholm då parkerna var barnens lekplatser, där barnen badade i fontänerna, åkte karusell och gungade. Eller mammor och barn i barnrikehusens Fredhäll. Fotografier som visar ett Folkhemssverige med framtidstro.

KW Gullers med vännen Stieg Trenter, 1948.

Gullers är också en skicklig porträttfotograf. Ingrid Bergman, Vilhelm Moberg, Alice Babs, Gustav V och Gustav VI Adolf, Per Albin Hansson, André Gide och Charlie Chaplin, alla har de suttit modell för Gullers. Bilderna är väl kända även om många kanske inte vet fotografens namn.

Orsaken till att Gullers bilder blivit så spridda är att de har publicerats i veckotidningar och tidskrifter men också i ett åttioal böcker med en sammanlagd upplaga på över två miljoner exemplar.

PERSONEN KW GULLERS

Vem är då mannen som har tagit dessa bilder?

Karl Werner (KW) föddes i Klara församling i Stockholm 1916. Hans far Emil, var advokat och bondson från Risinge i Östergötland, och en av grundarna av det som i dag är folkpartiet. Modern, Anna, var skolkökslärarinna på Maria folkskola på Söder. Släktnamnet Gullers tog fadern efter gården Gullerstorp i Risinge. KW Gullers växte upp i centrala Stockholm som ett av fem syskon. När han var tolv år fick han sin första kamera, en Kodak Brownie lådkamera, som var en populär amatörkamera vid denna tid.

Tre år senare, 1932, började han arbeta hos Anders Forsner, som då hade den ledande fotofirman i Stockholm. Den låg på Klarabergsgatan 44, där det fjärde Hötorgshuset nu ligger. Lönen var femtio kronor i månaden och arbetstiden oftast från åtta på morgonen till sju på kvällen. Här fick Gullers en grundlig fotografisk utbildning och praktik. På Stockholms stadsbibliotek läste han utländska fototidskrifter och fotografisk litteratur, och han gjorde noggranna anteckningar i en anteckningsbok som inleddes med ett citat av Goethe: "Ingen riktig, äkta konstnär jämför sitt arbete med naturen eller dess produkter eller jämför sina verk därmed; den som det gjorde vore ingen äkta konstnär." Han skrev också ner uppgifter om olika slags framkallare, om toning och om glasplåtars ljuskänslighet.

Jämsides med arbetet hos Forsner och studierna på stadsbiblioteket läste han på kvällarna engelska, tyska och ryska vid Stockholms Borgarskola.

Han fotograferade också mycket på kvällarna, delvis påverkad av tidens konstnärliga fotoströmningar, och lärde sig att utnyttja det befintliga ljuset. Helt följdriktigt blev han en av grundarna till "blixthatarnas förening" som vände sig mot pressfotografernas hårda direktblitzar. Vid den här tiden blev han också aktiv medlem i Stockholms Student-Filmstudio och snart ordförande i fotosektionen. Här fick han också hjälp så att han kunde börja sälja sina fotografier.

Arton år gammal reste han på ett stipendium från Borgarskolan till England och här lades grunden till hans inriktning på bildjournalistik. Kameran var den tyska spegelreflexkameran Rolleiflex. Han arbetade också hos porträtt- och modiefotografer.

Återkommen till Sverige började Gullers arbeta hos Jan de Meyere, en holländsk fotograf känd för sina ljusa särpräglade porträtt i

high-key-förfarande. Ateljén låg på Kungsgatan 19, den gata där Gullers sedan under ca tjugo år skulle ha sin studio. Tre somrar arbetade han också som flygfotograf hos Aeromateriel AB som ägdes av bröderna Florman. Med den 12 kilo tunga flygkameran med negativformatet 13x18 fotograferade han från autogiron, en föregångare till helikoptern, det mesta av Sverige. 1948 gjorde han ur de femtontusen bilderna ett urval för boken "Sverige från luften".

1938 startade KW Gullers sin egen firma, Studio Gullers, på S:t Eriksgatan. Här arbetade också hans dåvarande fru Ingvor och den mycket skickliga kopisten Magda Persson som värvats från Jan de Meyere.

Studio Gullers bestod sedan förutom av KW själv också av många andra fotografer, framför allt sonen Peter samt Björn Enström som båda arbetade där i tjugofem år. Bo Trenter, son till Stieg, samt Tore Johnson hörde också hit.

BILDTIDNINGEN SE OCH BEREDSKAPSTIDEN

Tidningen Se utkom med sitt första nummer den 21 september 1938. Inspirationskällor var de stora bildtidningarna Life och Look i USA och Picture Post och Illustrated i England. Som den absoluta motpolen såg Se:s redaktör, Carl-Adam Nycop, Svenska Turistföreningens årsskrift. Se blev en bildtidning med en helt ny layout där stort uppdragna bilder varvades med berättande sviter med små bilder. På Se ansågs fotograferna vara lika mycket värda som journalisterna, vilket var något helt nytt. Tidigare lät tidningarna tex journalisterna åka 2:a klass på tåg medan fotograferna fick hålla till godo med 3:e klass och som fotograf fick man det sämsta hotellrummet. "Tag med tandborste och fotograf!", var en vanlig uppmaning till journalisten. Våren 1939 kom KW Gullers för första gången upp till Carl-Adam Nycop på Se:s redaktion. Han hade med sig en serie bilder från det som skulle bli den svenska paviljongen på världsutställningen i New York. Gullers var då redan medarbetare i veckotidningar som Allers, Folket i Bild, Vi och Vecko-Journalen och i engelska Illustrated och Picture Post. Nycop ansåg vid detta möte att Gullers bilder var alltför konstnärliga, men snart medverkade Gullers med en rad stora reportage och omslagsbilder som skicklig tidsskildrare och historieberättare. Förutom KW Gullers arbetade bl a fotograferna Paul Melander, Karl Sandels, Gunnar Lundh och Anna Riwkin för Se men också

DIMMAN

(Bildsvit för SE av K. W. GULLERS)

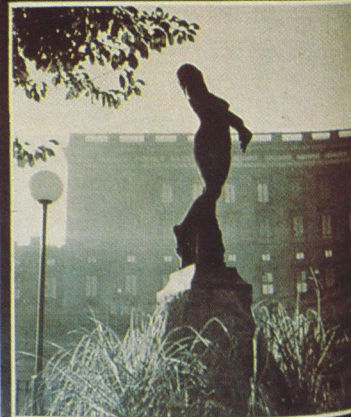
1 HÄROM DAGEN VAKNADE STOCKHOLM I LONDON-DIMMA...

2 KL. 8 KUNDE MAN KNAPPAST SE TVARS ÖVER GATA

5 VINDEN KOM SVEPANDE OCH DREV UNDA DIMSLÖJORNA...

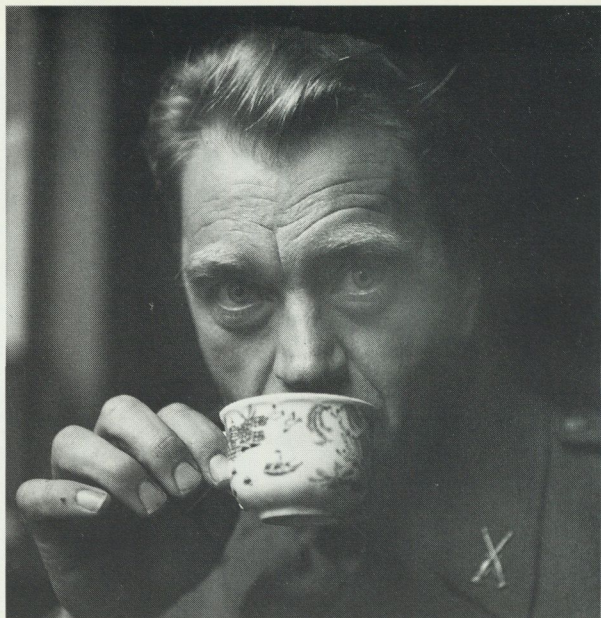

6 EN FRISK HÖSTLUFT DRÖNDE KVAR EFTER DIMBÄDDEN

Exempel på ett av Gullers många reportage. Tidningen Se 4/1941.

internationella storheter som Robert Capa, Henri Cartier-Bresson och Eugene Smith.

Den första september 1939 anföll tyska trupper Polen och det andra världskriget hade startat. Gullers blev inkallad till beredskap till F 1 i Västerås 1940. Här lärde han känna Stieg Trenter, de började arbeta tillsammans och var sedan oskiljaktiga fram till Trenters död 1967. Gullers blev också förebilden för den kände Harry Friberg i Stieg Trenters detektivromaner.

Officerare ombord på Gustav V. Omslagsbild på Vecko-Journalen nr 2/1940 och inledande fotografi på utställningen "A bit of Sweden" i London 1942.

Vilhelm Moberg, stridbar författare och debattör, som skrev beredskapstidens stora roman "Rid i natt". Foto 1943.

Flyktingar som räddats till Sverige av Folke Bernadottes "vita bussar" 1945.

Karelsk kvinna – KW Gullers mest kända fotografi. En av de 250 bilder som valdes ut bland två miljoner till Edward Steichens legendariska utställning "Family of Man", 1952.

*Ingrid Bergman i Hollywood
när hon 1946-47 spelade med i
Alfred Hitchcocks "Notorious".*

Utrikesdepartementet gav 1940 Gullers ett särskilt uppdrag som officiell fotograf. Han skulle fotografera regeringen samt de olika vapenslagen – bilder som skulle användas i propagandasyfte, och som skickades ut till Sveriges beskickningar världen över. Nu skapade Gullers den svenske soldaten ”58:an Karlsson” som symbol för den svenska försvarsviljan och tog klassiska porträtt som Per Albin Hansson under riksvapnet och en rökande utrikesminister Christian Günther.

Längre fram på 40-talet förevigade han också de personer han beundrade mest under krigsåren – Torgny Segerstedt, chefredaktör för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, och författaren Vilhelm Moberg.

Gullers hade 1942 sin första utställning, ”A Bit of Sweden”, vid Picadilly Circus i London. Bilderna var framför allt från den svenska beredskapen men visade också regering, kungahus och den svenska industrin. Förutsättningen för att denna utställning skulle komma tillstånd var att en utställning med fotografier av Gullers om kriget i England visades i Sverige. Den utställningen, ”Svensk kamera i England”, visades i Rotorhallen i det s k Thulehuset på Sveavägen senare samma år och därefter på Röhsska konstslöjds-museet i Göteborg.

Åren 1938–1946 var den period då KW Gullers främst medverkade i en rad såväl svenska som utländska tidskrifter med sina bilder. I motsats till de flesta fotografer skrev han också själv. I Vi 1946 medverkade han med så vitt skilda reportage som till exempel ”I de stora drömfabrikernas stad – Vi-reportage från Hollywood”, och ”Lackskorna bort – pjäxorna fram” – om hotell Hedman i Hållands där han stod både för bild och text. Men han skrev också om fotografi och om fotografer i ”Amerikansk kamera. KW Gullers hos Wegee den store och andra fotomästare” i Vi nr 15/1946. En intressant artikel om möten med Wegee, Andreas Feininger och Philip Halsman och om den utbredda amerikanska amatörfotografen. 1955 kom den mycket populära boken ”Foto för alla”, och 1984 ”Bildminnen: 50 år med kameran”. Otaliga är KW Gullers bildvisningar i fotoklubbar runt om i landet. TV-kursen ”Lär er fotografera”, 1956, blev sedan följetong i tidningen Foto. En recensent skrev att ”han i sin bransch bör bli lika bra som Ian Dunlop i den engelska språkkursen”.

SVENSKA FOTOGRAFERNAS FÖRBUND

1953 blev Gullers ordförande i Svenska Fotografernas Förbund. Gösta Florman hade varit dess förste ordförande 1895–1900. Denne efterträddes av sin son Ernest som satt till 1936, därefter Edvard Welinder. Det fanns alltså en tradition att ordföranden satt många år på sin post, men Gullers bestämde sig för fyra år. Det blev fyra viktiga år med en entusiasmerande ordförande som tillsammans med bland andra Kerstin Bernhard och Karl Sandels aktivt drev rätts-, utbildnings- och prisfrågor, som fick till resultat att fotografyrkets status höjdes avsevärt. Gullers skapade också förbundets internationella kontakter under dessa år. Han var aktiv bland annat i Nordiska fotografförbundet i femton år, samt en av grundarna av Europhot, sammanslutningen för de europeiska fotograforganisationerna.

Hisingsfärjan i Göteborg ingår i berättelsen "En socialkurator" i "Kvinnans värld", 1950.

"På en annan gata har en flicka stannat utanför modeaffären och beundrar sommarhattarnas läckra färger i fönstret. Har hon råd att köpa en ny hatt till semester?" Bilden ingår i "Stockholm - Sommarstaden 1946".

UTSTÄLLNINGAR

Gullers var den förste fotograf vars bilder ställdes ut på galleriet De Unga, som då låg på Vasagatan 4 i Stockholm. Han visade 130 fotografier från tio års produktion, bland annat de kända porträtten av Ingrid Bergman och André Gide men också bilder från svensk industri, beredskapsåren och från England. Det var första gången som en svensk bildjournalist hade en separatutställning i Sverige. Då hade han redan haft utställningar i bland annat London, New York och Chicago. 1963 firades Studio Gullers tjugofemårsjubileum med en stor utställning på Tekniska museet och boken "Made in Sweden" med text av museets chef Sigvard Strandh. Andra utställningar, då framför allt om svensk industri, har sedan förutom i Sverige visats runt omkring i världen.

BÖCKER

1946 utkom "Stockholm – Sommarstaden" med Gullers fotografier och text av Erik Asklund, Vi:s första bok, på KF:s förlag med vackert djuptryck av Nordisk Rotogravyr. Andreas Feiningers bok "Stockholm" från 1936 och "New York" från 1945 var inspirationskällorna. Feiningers Stockholmsbilder var framför allt inriktade på stadens arkitektur – Bauhaus-influerade med djärva vinklar och starka kontraster. Gullers ville istället skildra människorna och vardagslivet i staden från soluppgången över Strömmen till skymningens Djurgården. Han arbetade med mellanformatskameran Rolleiflex, nu den tredje i ordningen, och filter för att få moln och stämning. Gustaf Munthe recenserade den i Vi den 28/9 1946:

"Det första intrycket är en betagande friskhet. Det är två konstnärer, som sett med egna hungriga och oförstörda ögon, och inte bara sett utan också kunnat förmedla vad de sett. . . Vi har många skickliga fotografer här i landet. Gullers är inte bara en av de skick-

Barnrikehusens Fredhäll, 1946.

Vasagatan nära Norra Bantorget i Stockholm 1946. Bilden ingår i "Stockholm - Sommarstaden 1946".

Löparen Gunder Hägg, 1943.

ligaste, han är i sitt slag alldeles ensam. Hans utgångspunkt är bildreporterns. Hos honom finns ingenting av det där: 'alldeles stilla, ett ögonblick, mitt herrskap', som är så vanligt även hos dem som fotograferar natur och bebyggelse. . . Han vill fånga – och han kan fånga, det där snabbt förbiglidande ögonblicket, som aldrig återkommer, stämningen, tillfället så att säga." Boken blev så populär att Vi i nr 43/1946 hade ett helsideskorsord med bilder ur "Erik Asklunds och KW Gullers succébok." Upplagan såldes snabbt slut och den engelska upplagan, med text av Eric Linklater, sålde ännu bättre. Den översattes också till franska och tyska och den sammanlagda upplagan blev 60 000 exemplar.

Gustaf Munthe skrev sedan texten till boken "Göteborg – Hamnstadén" som kom ut 1947. "Italien" 1949 fick text av Stieg Trenter, och är den bok Gullers själv tycker mest om. Som motvikt till "Stockholm – Sommarstadén" gjorde Erik Asklund och Gullers 1949 "Stockholm bakom fasaden" med bara vinterbilder från en stad med bostadsbrist, slum, danshak och ungarlshärbärgen. Bo-

ken jämfördes med Lubbe Nordströms "Lort-Sverige", Ivar Lo-Johanssons statarskildringar och den danska filmteoretikern Karl Roos' sociala fotobildbok "Kan vi være dette bekendt?" från 1946.

"I kvinnans värld" kom 1950 med text av Alice Lyttkens. Den är en av mina favoritböcker med bildberättelser om bl a en textilarbeterska i Norrköping, en lantarbetarhustru i Halland och en ung butiksflicka i Karlstad. 1953 kom boken "Gamla stan" ut med text av Stieg Trenter. 1949 gjorde KW Gullers sin första bok om svensk industri, "Mölnlycke Väfveriaktiebolag 100 år" och han har sedan gjort ett tjugofemtal företagspresentationer.

Bilden ingår i "Mölnlycke Väfveri Aktiebolag 100 år" 1949.

Gustavsbergs fabriker. Bild publicerad i Vi 50/1956.

FÄRGEN

1957 var genombrottsåret för färgfotografering i Sverige genom att man nu kunde framställa förstklassiska fotografier på Kodaks C-papper. Färgen användes framför allt inom reklamen men också veckopressen började använda färgbilder. Gullers blev en av de första med eget färglaboratorium vilket under tolv år producerade tusentals fotografier i veckan. Från och med 1957 är hans böcker uteslutande i färg.

GULLERS BILDSAMLING TILL NORDISKA MUSEET

1990 köpte Nordiska museet K W Gullers bildsamling från åren 1938–1978. Han var då sedan 1978 bosatt i Phoenix, Arizona tillsammans med sin andra fru, Barbara, vars textila böcker han ger ut. Samlingen består av ca 470 000 negativ, svart/vitt och färg, de flesta i 6x6 format. Det finns också ca 5 000 arkivkopior i storlek 24x30 cm samt över 100 000 kontaktark. Negativliggare, ett exemplar av förstaupplagorna på sextiotvå boktitlar, pressklipp och två kameror, Kodak Brownien och en Rolleiflex, ingår också. Förvärvet möjliggjordes genom stöd från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse och Samfundet Nordiska museets och Skansens Vänner.

I samband med köpet av samlingen arrangerades en stor utställning kallad "KW Gullers – Bildminnen" på museet. Framst visades bilder från 1940- och 50-talets Sverige. Många har ingått i reportage publicerade i olika tidningar, andra var hämtade ur Gul-

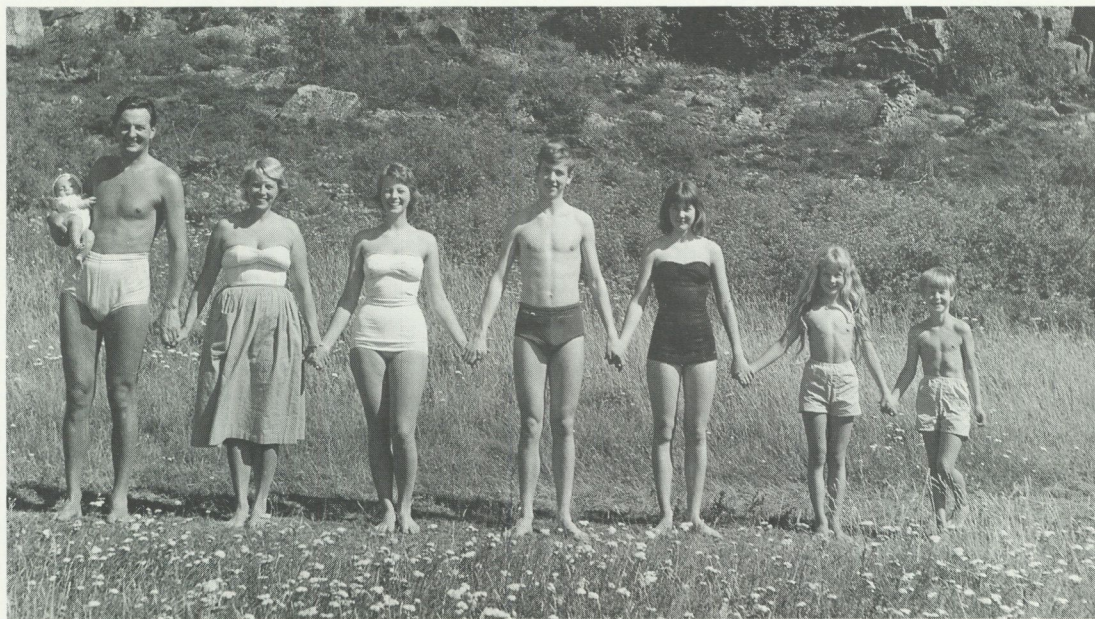
lers många böcker. En vandringsversion av utställningen visas nu på museer runt om i landet sedan den invigdes på Riksdagshuset i februari 1991.

Med KW Gullers samling – och med hans ställning som en slags riksreporter med kameran som anteckningsblock – har en viktig fotografisk samling tillförts Nordiska museet. Hans bilder utgör en fotografs syn på Sverige 1938–1978 som så småningom bör kompletteras med andra fotografers skildringar från samma period.

Ulf Hård af Segerstad skrev i samband med inköpet och utställningen 1990 under rubriken ”Han talade framtidens språk”:

Därmed har institutionen berikats med ett ojämförligt forsknings- och demonstrationsmaterial från den hittills mest genomgripande omdaningsperioden i vårt lands historia, inklusive generösa utblickar mot omvärlden. Därmed honoreras också en fotografisk insats av helt internationell storleksordning. . . Om jag ställdes inför den omöjliga uppgiften att utse den svensk, som mest kraftfullt och renodlat förverkligat den begynnande efterkrigstidens personlighetsideal, så skulle jag välja Gullers. Han var redan under sent 30-tal besatt av övertygelsen att Bilden skulle komma att bli framtidens stora kommunikationsmedel. Han identifierade sig med det USA, som räddat Europa och oss åt demokratin och bejakade med obändig optimism den personliga frihet och individualism, som endast kan bevaras med optimala arbetsinsatser. (Svenska Dagbladet den 21 februari 1990)

Familjen Gullers årgång 1956.

"Det är vanlig enkel ungdom som fördriver sina lediga kvällar i dessa enkla danshallar med sina färggranna dekorationer på väggarna. Orkesterns hetsande rytmer eggjar inte till några eldiga utbrott. Man dansar städat och anständigt." Erik Asklund ur "Stockholms bakom fasaden", 1949.

Disig vintermorgon vid Klara sjö, Stockholm 1952.

